

Prostereoizomeria oraz Prochiralność

Gdy centrum niestereogeniczne (C_{α}) w cząsteczce może być przekształcone w centrum stereogeniczne poprzez zastąpienie jednego lub drugiego pozornie identycznego ligandu przez inny, to takie dwa ligandy są **homomorficznymi**.

LIGANDY HETEROTOPOWE

C = O
PŁASZCZYZNA PROCHIRALNA

CENTRUM PROCHIRALNE

STRONY HETEROTOPOWE

Słowa greckie:
homo – taki sam
morphe – forma
heteros – różne
topos – miejsce

Prochiralne osie i płaszczyzny mogą być definiowane w podobny sposób w odniesieniu do chiralnych osi i płaszczyzn.

Prostereoizomeria oraz Prochiralność

ACHIRALNE DIASTEREOIZOMERY

STEREOIZOMERY

CENTRUM PROSTEREOGENNE

PROSTEREOIZOMERIA

zamiana jednego z homomorficznych atomów H_A lub H_B przez atom chloru/bromu prowadzi do tworzenia się stereogenicznych centrów w achiralnych stereoisomerach

Prostereoizomeria oraz Prochiralność

Prochiralne osie i płaszczyzny mogą być definiowane w podobny sposób w odniesieniu do chiralnych osi i płaszczyzn.

Prostereoizomeria oraz Prochiralność

Różnicowanie heterotopowych ligandów lub stron może odbywać się na drodze:

- ◊ przemian chemicznych w stereoselektywnej syntezie
- ◊ przemian biochemicznych pod wpływem enzymów
- ◊ spektroskopowo, a szczególnie przy pomocy spektroskopii NMR

$$\begin{array}{c} \text{H}_A/\text{H}_C \\ \text{magnetycznie różne od} \\ \text{H}_B/\text{H}_D \end{array}$$

$$\begin{array}{c} \text{CO}_2\text{H} \\ | \\ \text{H}_A - \text{C} - \text{H}_B \\ | \\ \text{HO}_2\text{C} - \text{C} - \text{OH} \\ | \\ \text{H}_C - \text{C} - \text{H}_D \\ | \\ \text{CO}_2\text{H} \end{array} \xrightarrow{\text{akonitaza}}$$

$$\begin{array}{c} \text{HO}_2\text{C} - \text{C} - \text{H} \\ | \\ \text{HO}_2\text{C} - \text{C} - \text{H} \end{array}$$

KWAS CYTRYNOWY   KWAS cis-AKONITYNOWY

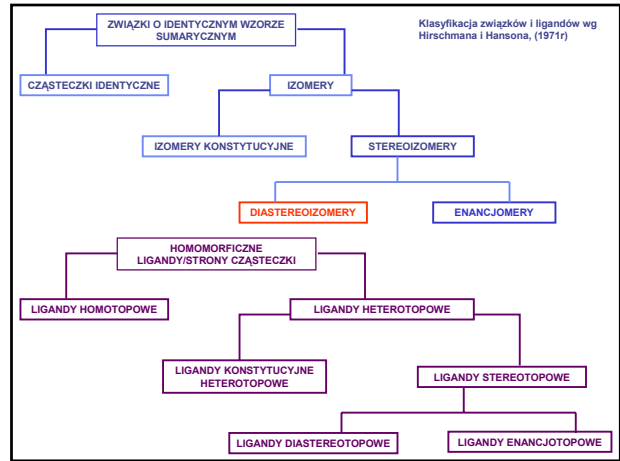
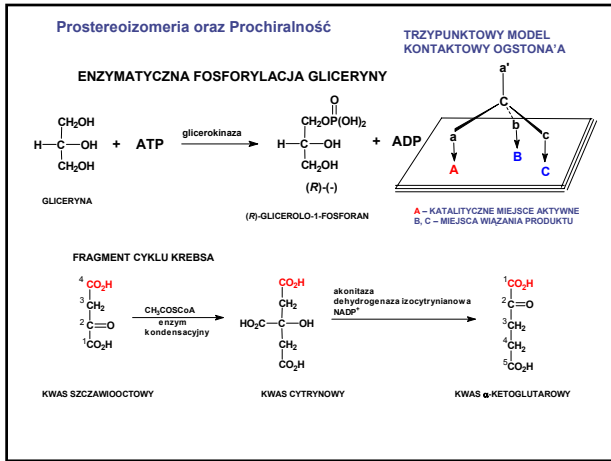
pierwsza opisana (enantjoselektywna) asymetryczna synteza

$$\begin{array}{c} \text{CO}_2\text{H} \\ | \\ \text{H}_3\text{C} - \text{C} - \text{C}_2\text{H}_5 \\ | \\ \text{CO}_2\text{H} \end{array} \xrightarrow[\Delta, -\text{CO}_2]{\text{brucyna}} \begin{array}{c} \text{H} \\ | \\ \text{H}_3\text{C} - \text{C} - \text{C}_2\text{H}_5 \\ | \\ \text{CO}_2\text{H} \end{array} + \begin{array}{c} \text{CO}_2\text{H} \\ | \\ \text{H}_3\text{C} - \text{C} - \text{C}_2\text{H}_5 \\ | \\ \text{H} \end{array}$$

(S)-(+)
55%

(R)-(-)
45%

KWAS ETYLOMETYLALONOWY   KWAS 2-METYLOBUTANOWY

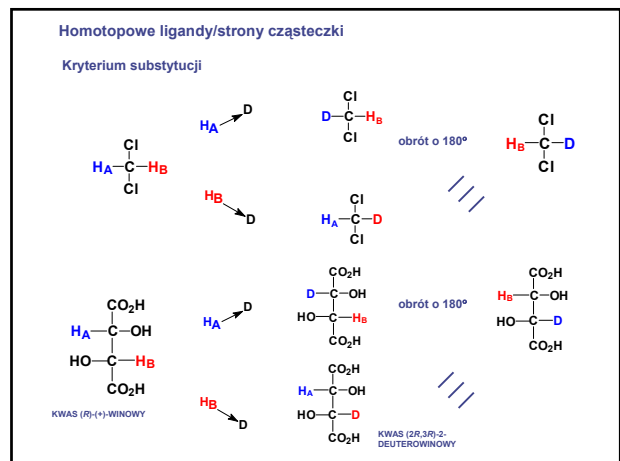

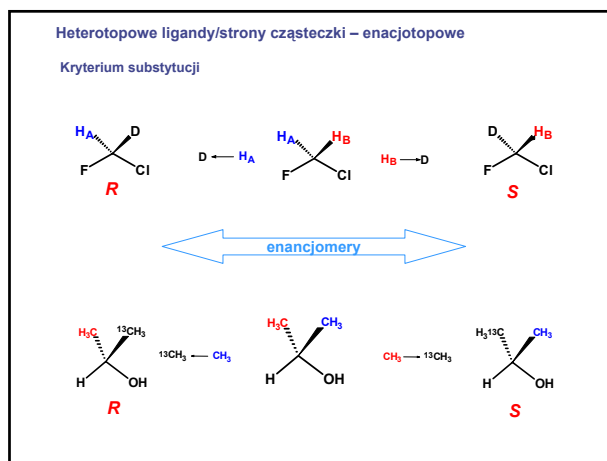
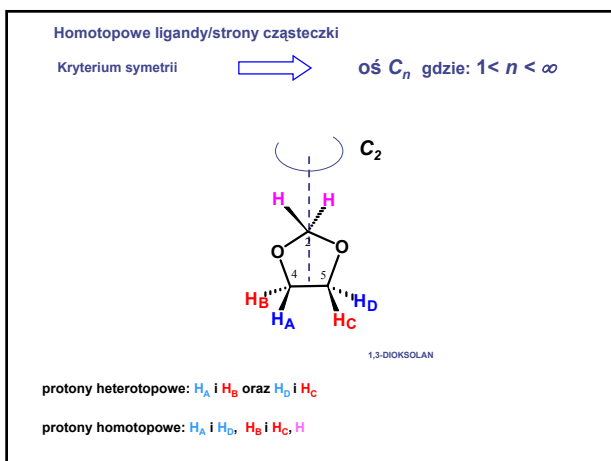
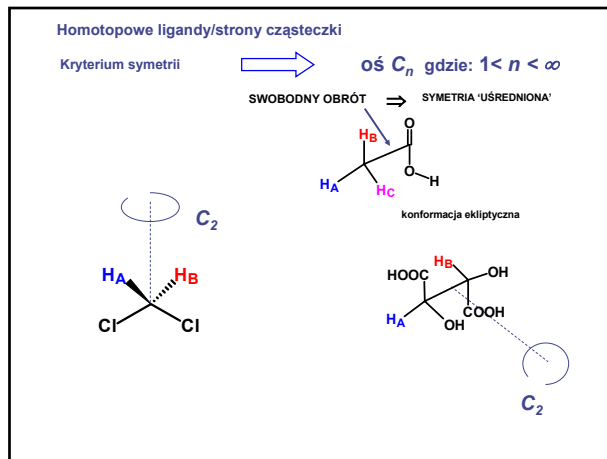
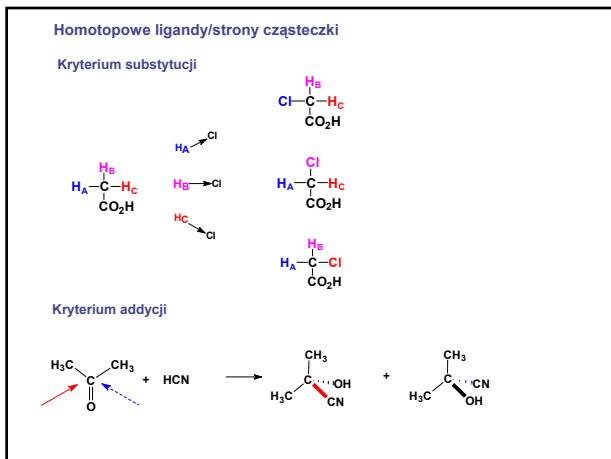
Homotopowe i heterotopowe ligandy/strony cząsteczki

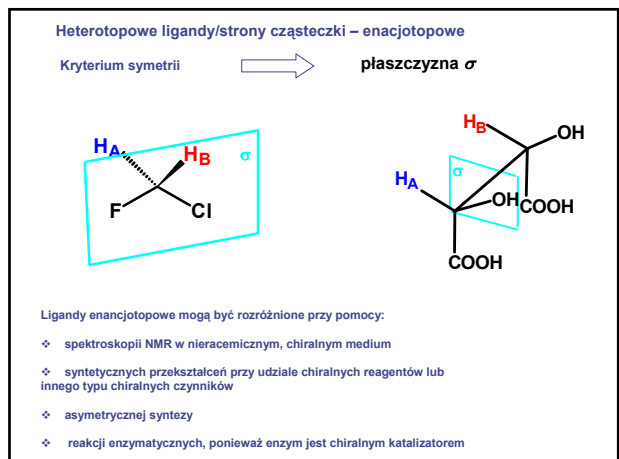
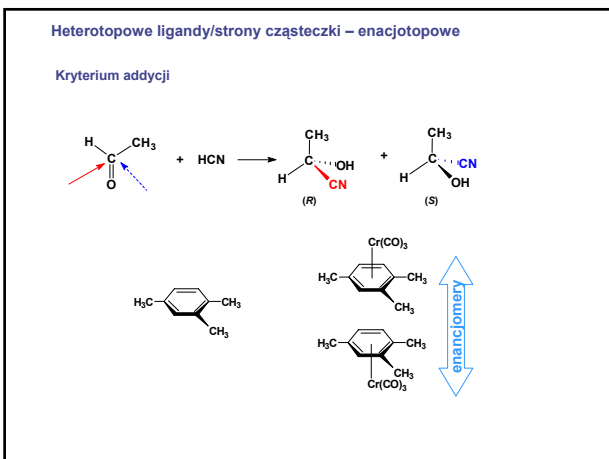
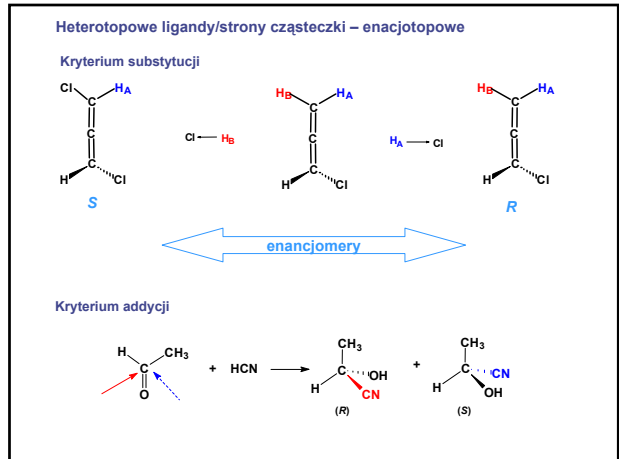
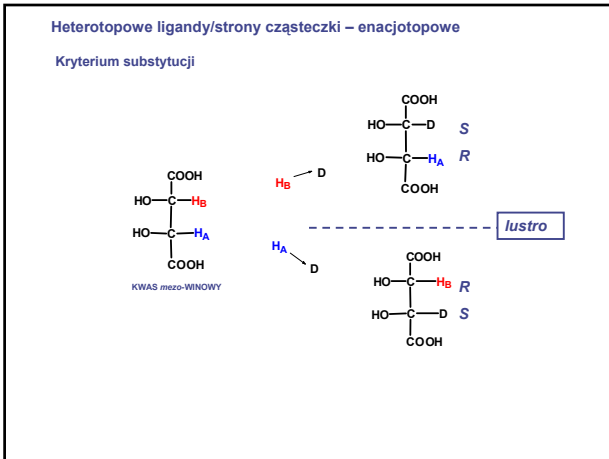
Dlaczego niektóre homomorficzne ligandy nie są ekwiwalentne w stosunku do enzymów, a ich sygnały w NMR nie są o takim samym przesunięciu chemicznym? Co decyduje, że takie ligandy są równoważne lub nie?

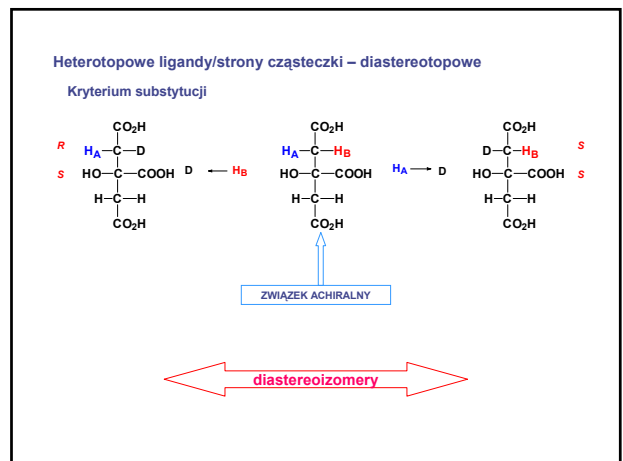
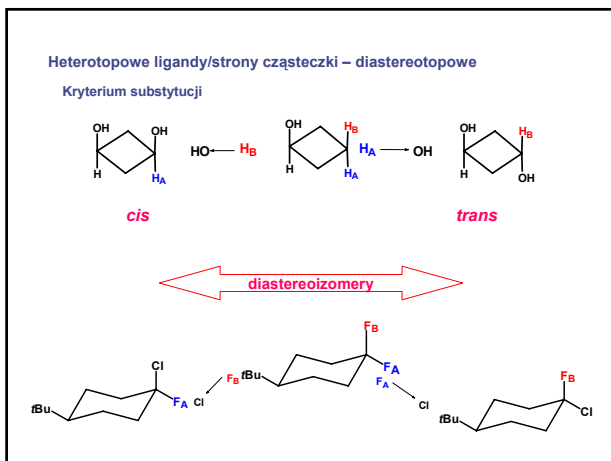
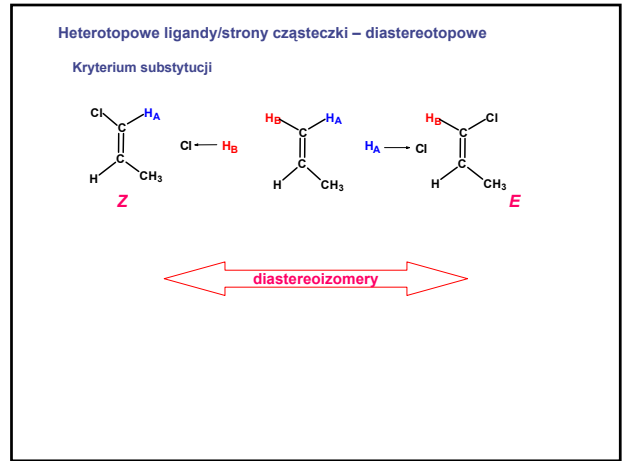
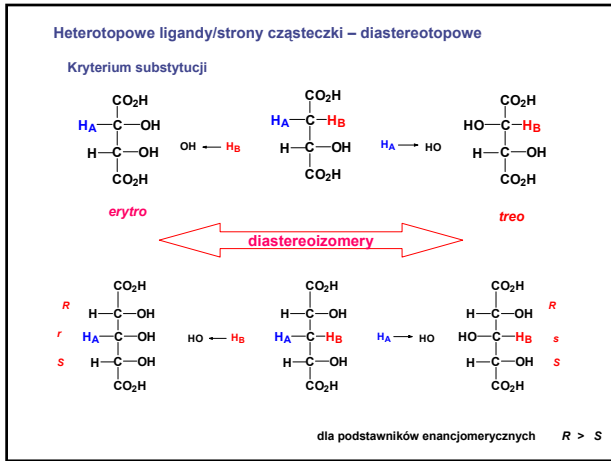
Istnieją dwa alternatywne kryteria stosowane do określania topowości stron grup : ligandów :

- ❖ addycji
- ❖ symetrii
- ❖ substytucji
- ❖ symetrii

Heterotopowe ligandy/strony cząsteczki – diastereotopowe
Kryterium symetrii

BRAK ELEMENTÓW SYMETRII

jądra (grupy) homotopowe $\leftrightarrow$ jądra równocenne chemicznie i magnetycznie

nierozróżnialne w spektroskopii NMR

jądra (grupy) heterotopowe

jądra (grupy) enancjotopowe

jądra (grupy) diastereotopowe

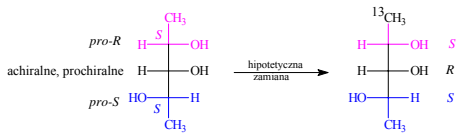
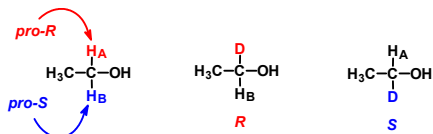
nierozróżnialne w spektroskopii NMR
w środowisku achiralnym

ALE

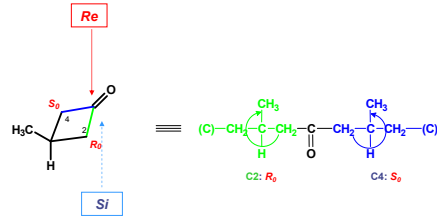
rozróżnialne w spektroskopii NMR

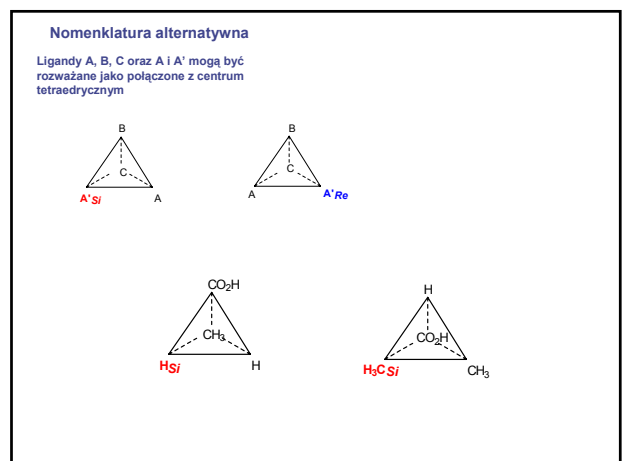
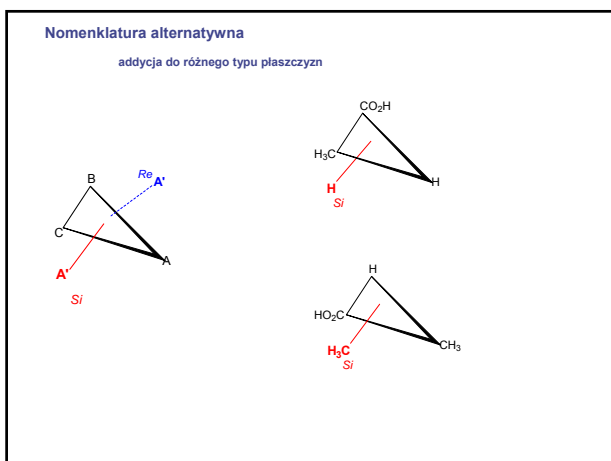
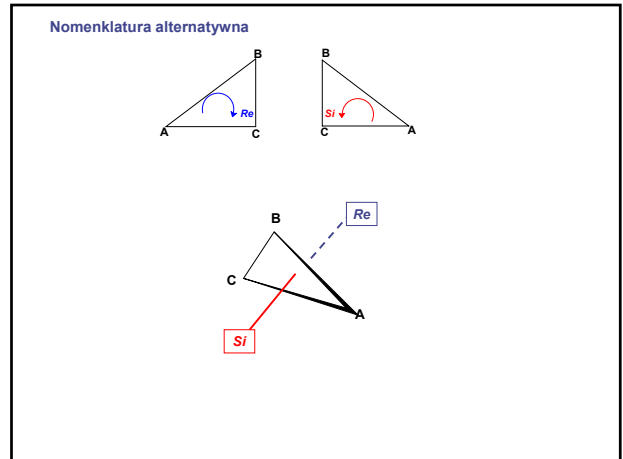
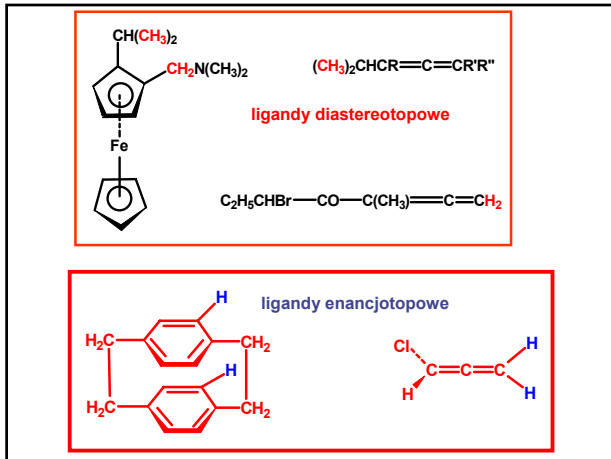
rozróżnialne w spektroskopii NMR
w środowisku chiralnym

PROCHIRALNOŚĆ – NOMENKLATURA

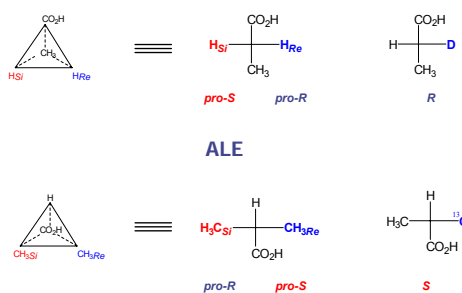

PROCHIRALNOŚĆ – NOMENKLATURA

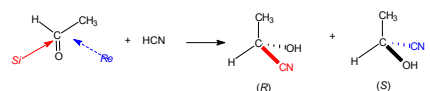
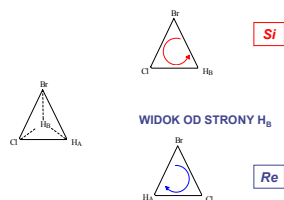

Nomenklatura alternatywna

PROCHIRALNOŚĆ – NOMENKLATURA

WIDOK OD STRONY H_A

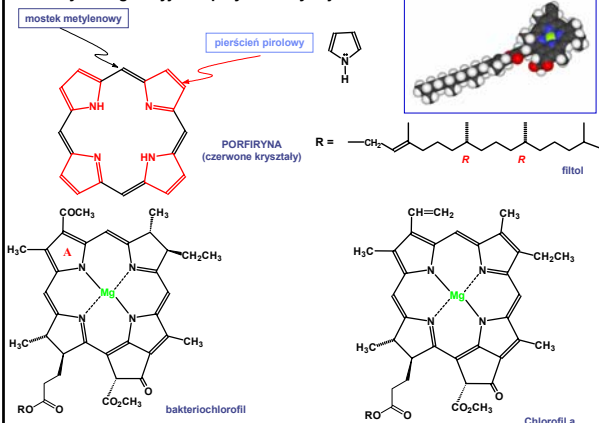
Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

Chemiczną budowę podstawowych dwóch typów biopolimerów cechuje jednorodność konfiguracyjna:

- we wszystkich organizmach żywych chemicznym budulcem białek są aminokwasy szeregu L
- w cząsteczkach kwasów nukleinowych występują cukry: D-ryboza i D-2-deoksyryboza

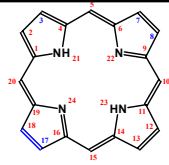
– bioligandy, szczególnie te związki, które pełnią rolę czynnych grup białek złożonych, np. chlorofil

Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

PODSTAWNIK	Chlorofil a	Chlorofil b	Chlorofil c1	Chlorofil c2	Chlorofil d
C3	-CH=CH ₂	-CH=CH ₂	-CH=CH ₂	-CH=CH ₂	-CHO
C7	-CH ₃	-CHO	-CH ₃	-CH ₃	-CH ₃
C8	-CH ₂ CH ₃	-CH ₂ CH ₃	-CH ₂ CH ₃	-CH=CH ₂	-CH ₂ CH ₃
C17	-(CH ₂) ₂ CO ₂ -FITOL	-(CH ₂) ₂ CO ₂ -FITOL	-CH=CHCO ₂ H	-CH=CHCO ₂ H	-(CH ₂) ₂ CO ₂ -FITOL
C17-C18	pojedyncze	pojedyncze	podwójne	podwójne	pojedyncze
Występowanie	Eukariota + sinice	Rośliny + część glonów (przynajmniej, eugleniny, zielonice właściwe)	Brunatnice	Brunatnice	Krasnorosty

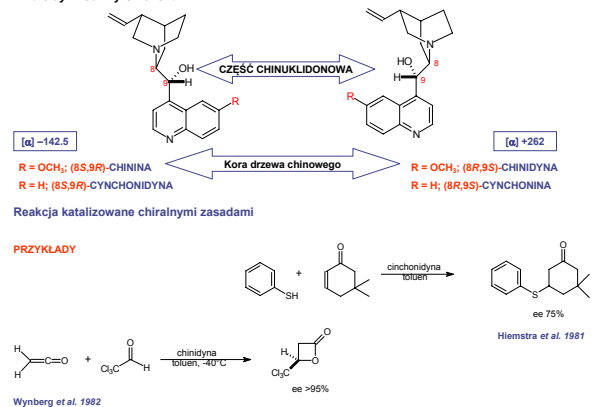
Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

ZWIĄZEK	(+)-IZOMER	(-)-IZOMER	(±) lub mezo
	mięśnie, niektóre bakterie	<i>Lactobacillus leichmanii</i>	<i>Lactobacillus plantarum</i>
	-	<i>Bacillus polymyxa</i>	<i>Aerobacter aerogenes</i>
	niektóre gatunki sosny	<i>Quebracho</i>	niektóre gatunki lian
	<i>Albies concolor</i>	<i>Acacia mollissima</i>	<i>Acacia catechu</i>
	<i>Angophora intermedia</i>	<i>Acacia catechu</i>	<i>Acacia catechu</i>

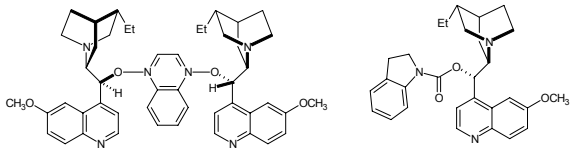
Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

	(+)-IZOMER	(-)-IZOMER	
α-PINEN 			
LIMONEN 	cytryny, pomarańcze, kminek	mięta	
KAREN 	sosna tropikalna (<i>Pinus longifolia</i>)	sosna zwyczajna	
KAMFORA 	cynamonowiec kamforowy		

Alkaloidy z rodziny Cinchona

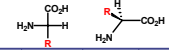

Izomery konfiguracyjne w przyrodzie żywej

L-AMINOKWASY

OBOJĘTNE

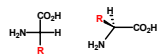

STRUKTURA R-	NAZWA	SKRÓT	pK _{a1}	pK _{a2}	pK _a
-H	GLICZYNA	Gly/G	2.3	9.6	
-CH ₃	ALANINA	Ala/A	2.3	9.7	
-CH ₂ CH ₃	WALINA	Val/V	2.3	9.6	
-CH ₂ CH(CH ₃) ₂	LEUCYNA	Leu/L	2.4	9.6	
-CH(CH ₃)CH ₂ CH ₃	IZOLEUCYNA	Ile/I	2.4	9.7	
-CH ₂ -	FENYLOALANINA	Phe/F	1.8	9.1	
-CH ₂ CONH ₂	ASPARAGINA	Asn/N	2.0	8.8	
-CH ₂ CH ₂ CONH ₂	GLUTAMINA	Gln/Q	2.2	9.1	
-CH ₂ -	TRYPTOFAN	Trp/W	2.4	9.4	
	PROLINA	Pro/P	2.0	10.6	
-CH ₂ OH	SERYNA	Ser/S	2.2	9.2	
-CH(OH)CH ₃	TREONINA	Thr/T	2.6	10.4	
-CH ₂ -	TYROZYNA	Tyr/Y	2.2	9.1	
-CH ₂ SH	CYSTEINA	Cys/C	1.7	10.8	
-CH ₂ SCH ₃	METIONIA	Met/M	2.3	9.2	

* Aminokwasy egzogenne

L-AMINOKWASY

ZASADOWE

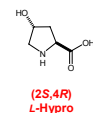
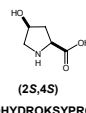
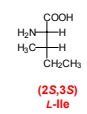
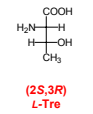
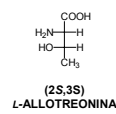
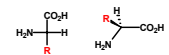
STRUKTURA R-	NAZWA	SKRÓT	pK _{a1}	pK _{a2}	pK _a
-CH ₂ (CH ₂) ₃ NH ₂	LIZYNA	Lys/K	2.2	9.0	10.5
-CH ₂ CH ₂ NH-C(=NH)-NH ₂	ARGININA	Arg/R	2.2	9.0	12.5
-CH ₂ -	HISTYDYNA	His/H	1.8	9.2	6.0

KWASOWE

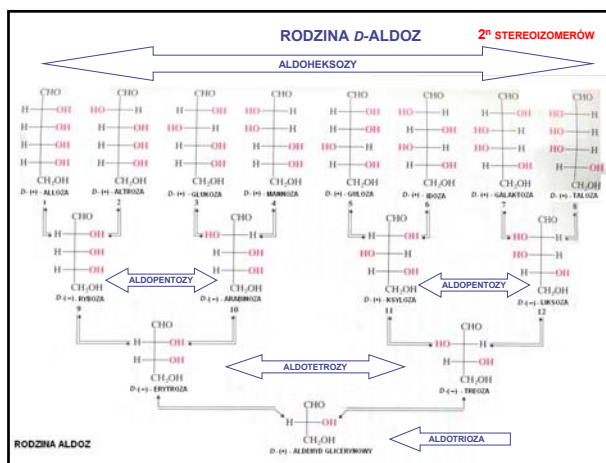
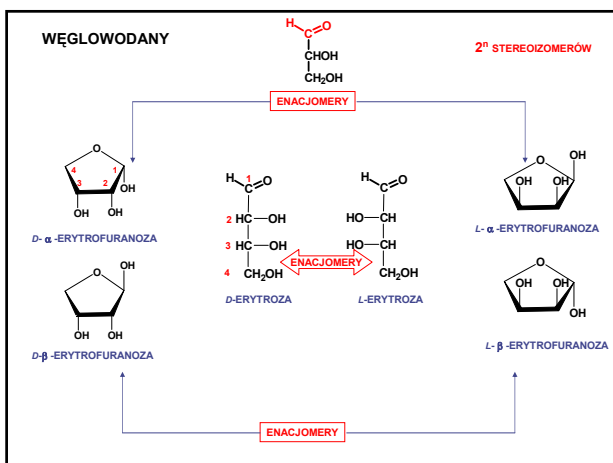
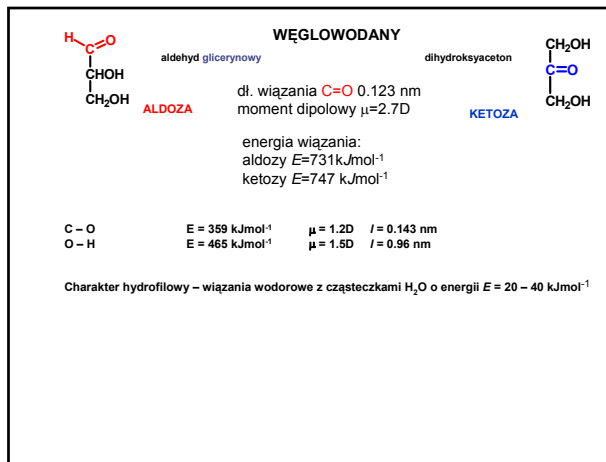
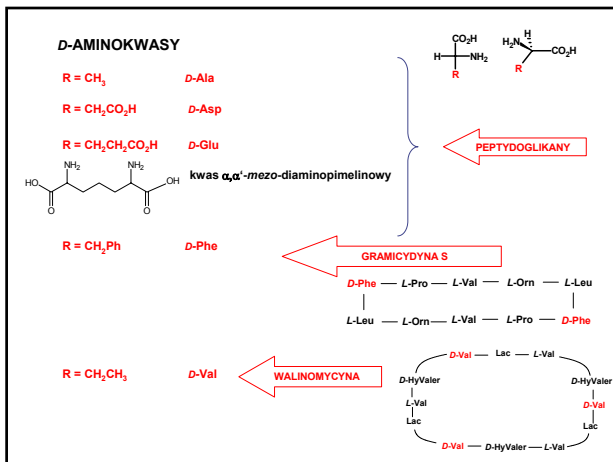
STRUKTURA R-	NAZWA	SKRÓT	pK _{a1}	pK _{a2}	pK _a
-CH ₂ COOH	KWAS ASPARAGINOWY	Asp/D	2.1	9.8	3.9
-CH ₂ CH ₂ COOH	KWAS GLUTAMINOWY	Glu/E	2.2	9.7	4.3

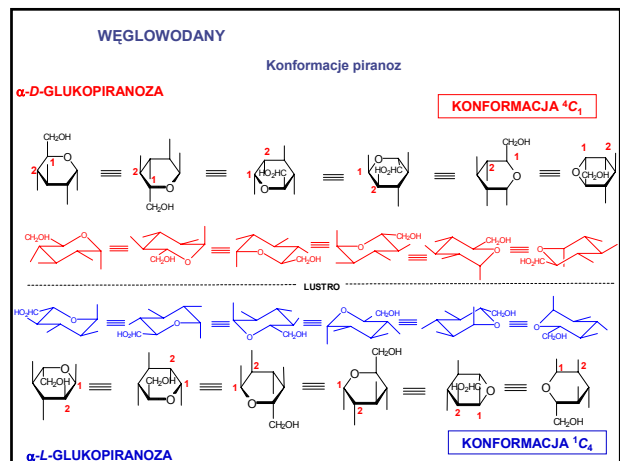
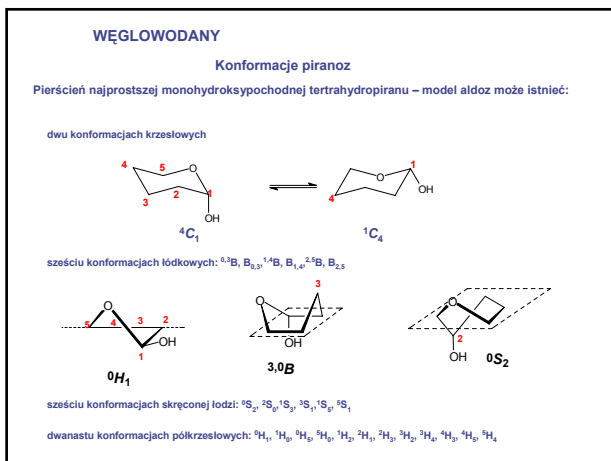
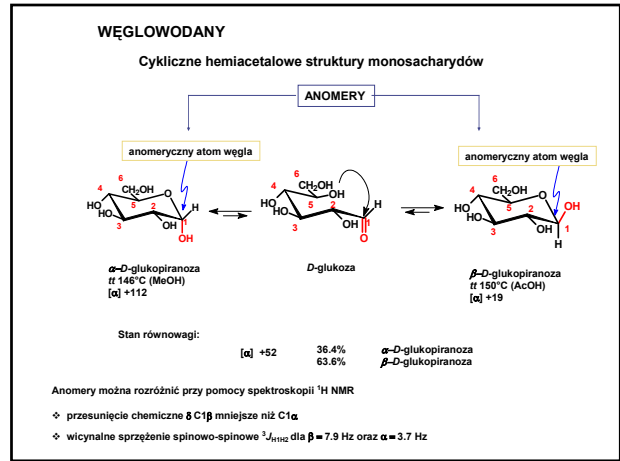
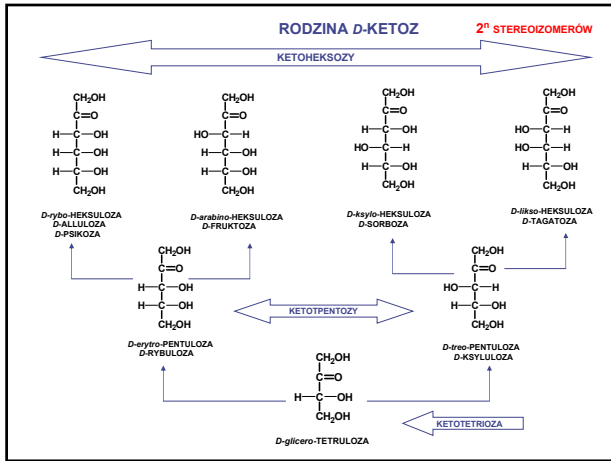
Aminokwasy egzogenne – organizm zwierzęcy nie potrafi ich syntezować z innych składników zawartych w pokarmie

AMINOKWASY

← KOLAGEN

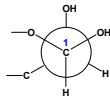

LIPIDY I PROSTAGLANDYNY
WĘGLOWODANY

Konformacje piranozy

Względna stabilność określonej konformacji piranozy zależy od:

- ♦ obecności objętościowych podstawników w pozycjach aksjalnych
- ♦ jednoczesne ulokowanie w pozycjach aksjalnych grup hydroksymetylenowej C5 oraz hydroksylowych C1 i/lub C3 (oddziaływanie 1,3-diaksjalne)
- ♦ efektu anomerycznego
- ♦ występowanie tzw. czynnika niestabilności A2 – niekorzystne wzajemne oddziaływanie silnie elektroujemnych podstawników

WĘGLOWODANY

Cukry, zarówno z szeregu L, jak i D spotyka się w komórkach żywych

Łańcuchy polisacharydowe mogą być tworzone z L i D monosacharydów, np.

w skład agaru wchodzi L- i D-galaktoza

L-fukoza (6-deoksygalaktoza) jest składnikiem substancji odpowiadających za grupę krwi

D-fukoza występuje w niektórych glikozydach i gumożywicach

zasada jednorodności konfiguracyjnej składników ustrojów żywych

jednolitość konfiguracyjna chiralnych składowych białek i kwasów nukleinowych

jednorodność konfiguracyjna podstawowych metabolitów komórek

podobieństwo steryczne procesów przebiegających w komórkach

komórki są przygotowane do przetwarzania i metabolizowania różnych stereozomerów występujących w jej zewnętrznym i wewnętrznym środowisku, np. *Lactobacillus fermenti* jest zdolny do utylizacji wszystkich czterech stereozomerów izoleucyny

WĘGLOWODANY

Eteryfikacja hemiacetalowych grup hydroksylowych

trwale, nie ulegające mutarotacji, glikozydy

POLISACHARYDY

DISACHARYDY

TRISACHARYDY

laktoza (4-O-β-D-galaktopiranozylo-D-glukopiranoza)
sacharoza (α-D-glukopiranozylo-β-D-fruktofuranozyd)
maltoza (4-O-α-D-glukopiranozylo-D-glukopiranoza)

melezytoza (3-O-α-D-glukopiranozylo-β-D-fruktofuranozylo-α-D-glukopiranozyd)
gencjanoza (6-O-β-D-glukopiranozylo-α-D-glukopiranozylo-β-D-fruktofuranozyd)

WĘGLOWODANY

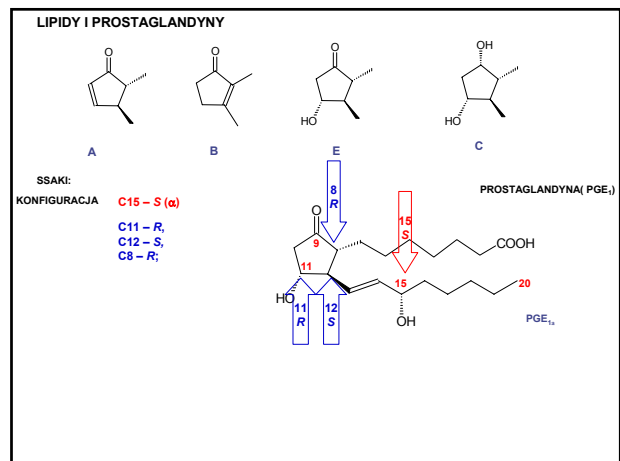
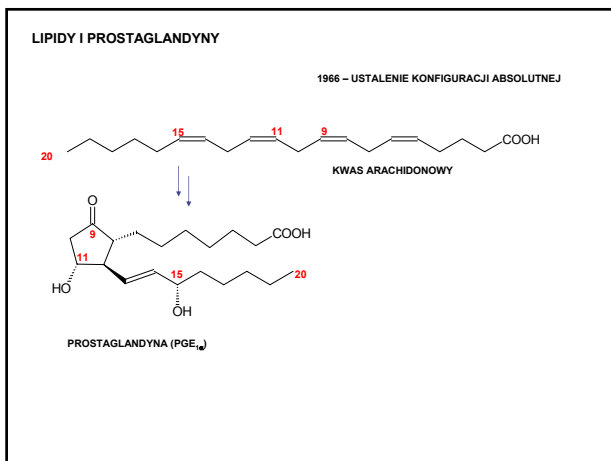
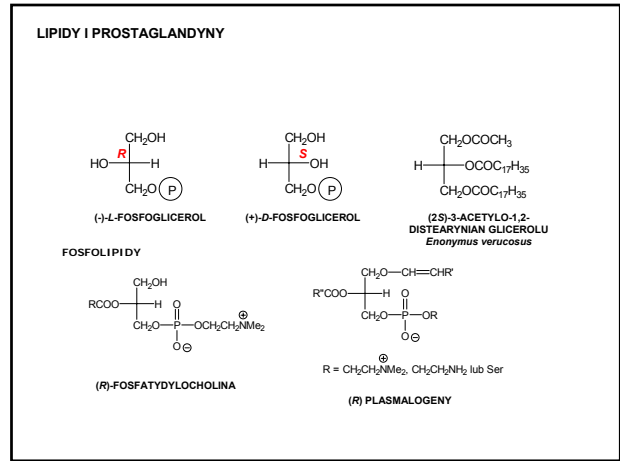
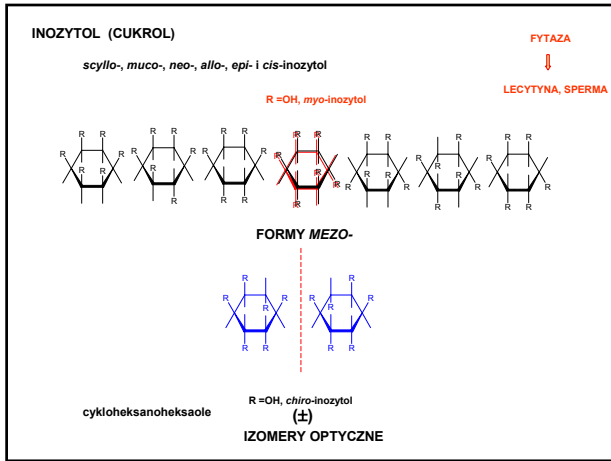
Łańcuchy oligosacharydów mogą łączyć się z:

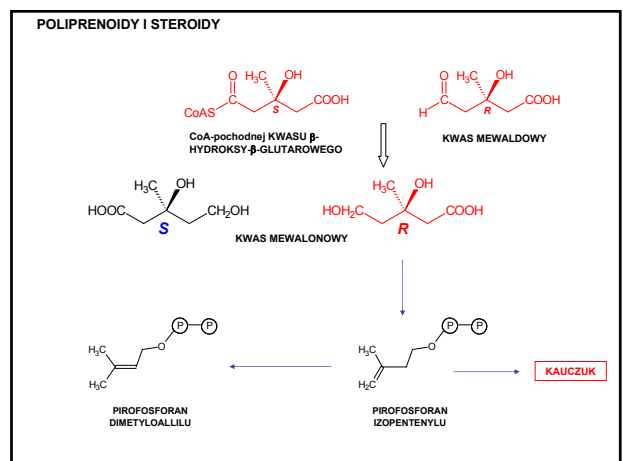
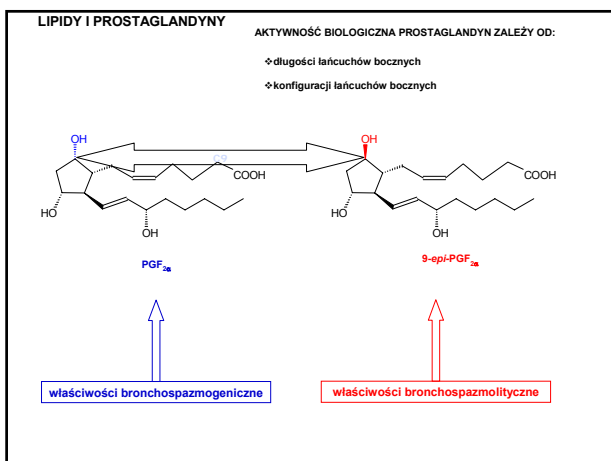
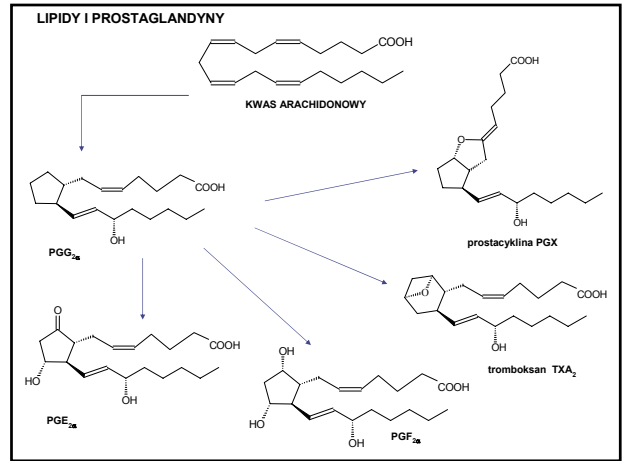
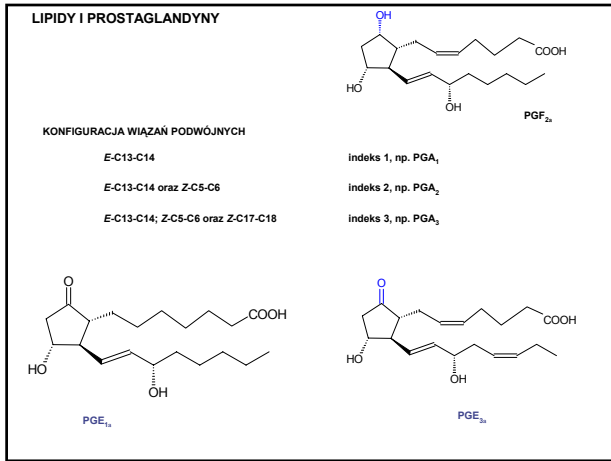
♦ białkami, tzw. glikoproteiny

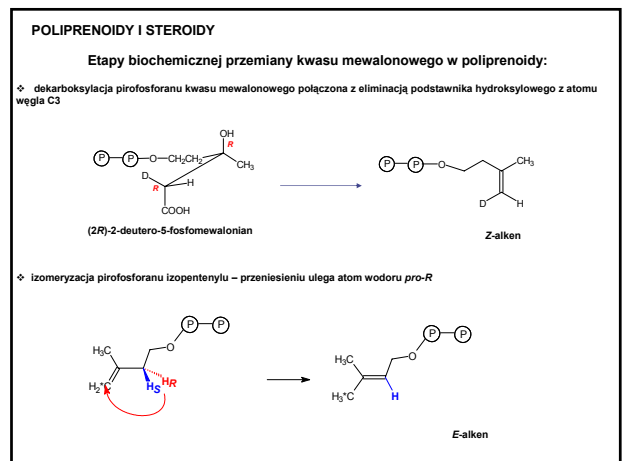
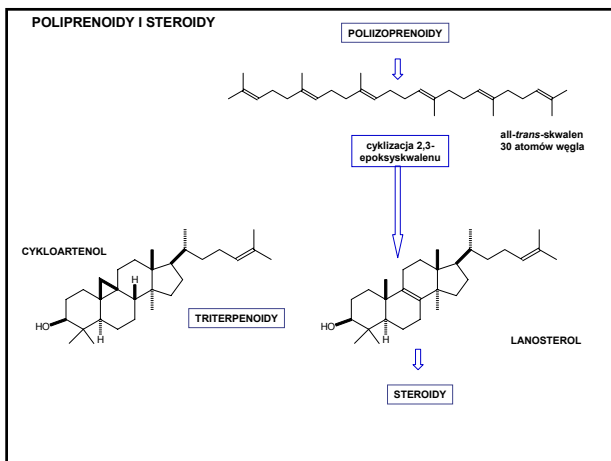
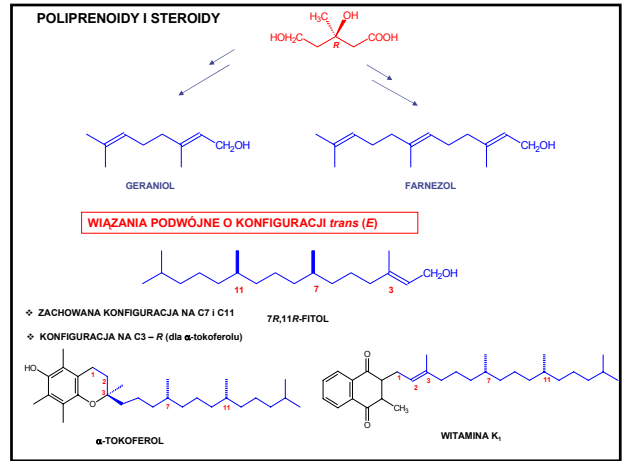
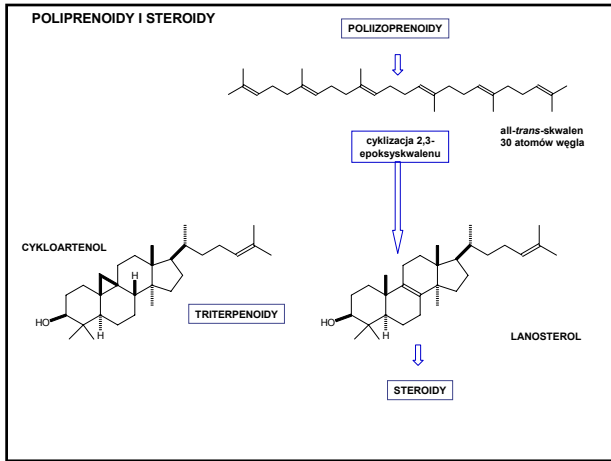
np. substancje grupowe krwi, kolagen,

związki obniżające temperaturę krzepnięcia płynów ustrojowych w rybach *Notothenidae* – część białkową stanowi peptyd zbudowany z reszt Ala i Thr, łańcuchy disacharydowe: 4-O-β-D-galaktopiranozylo(2-acetamido-2-deoksy)-β-D-galaktopiranozowe

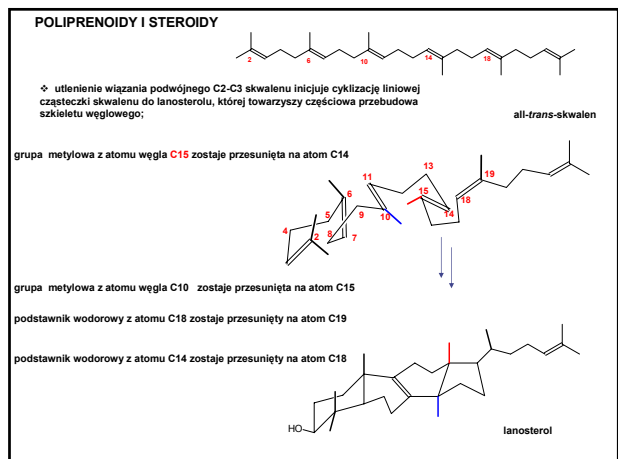
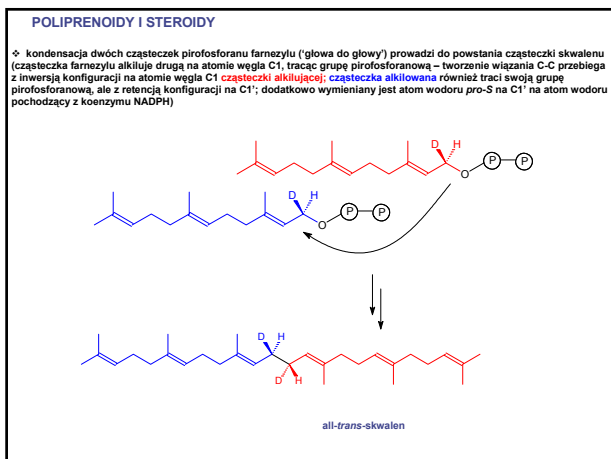
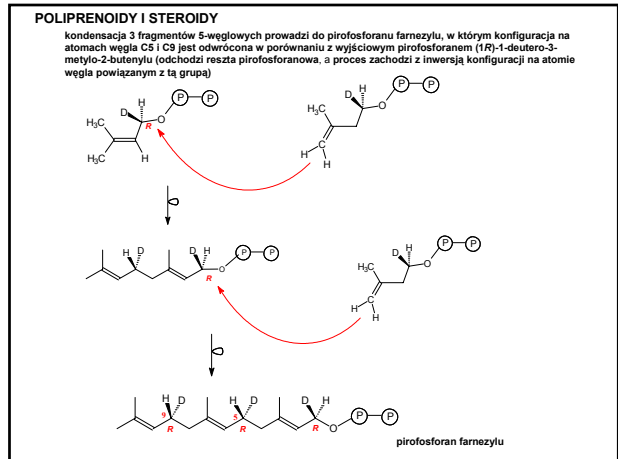
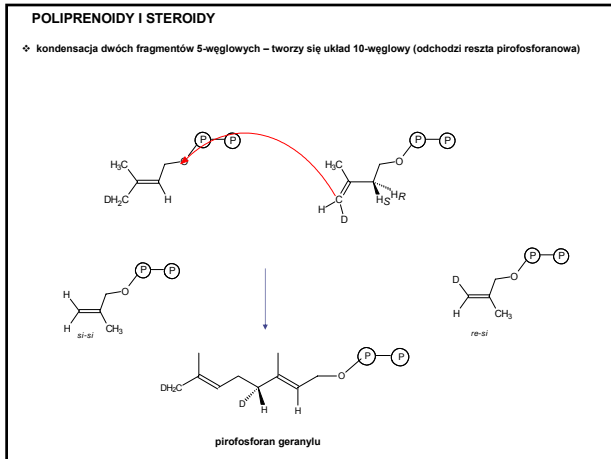
♦ lipidami, tzw. glikolipidy (sfingolipidy – lipidowy składnik to sfingenina, (E,2S,3R)-2-amino-4-oktadecen-1,3-diol połączony z kwasem tłuszczowym)

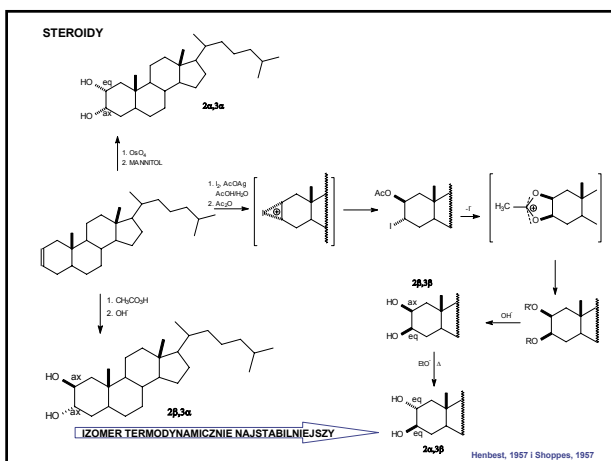
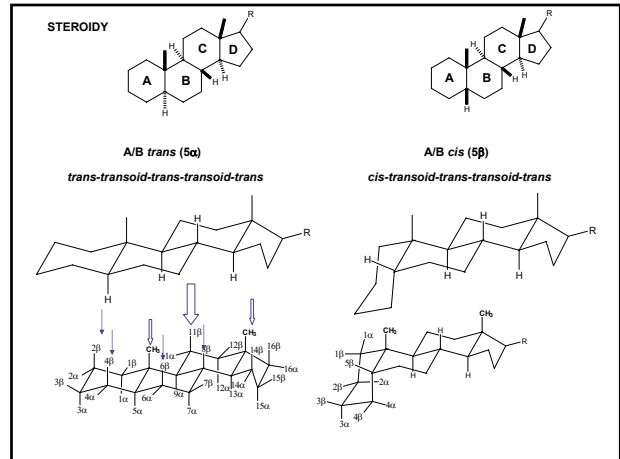
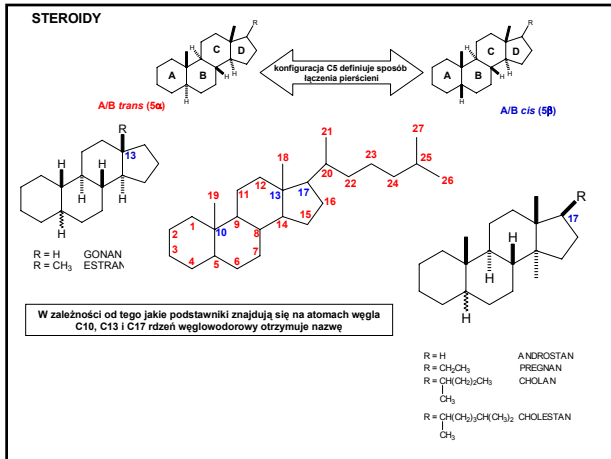

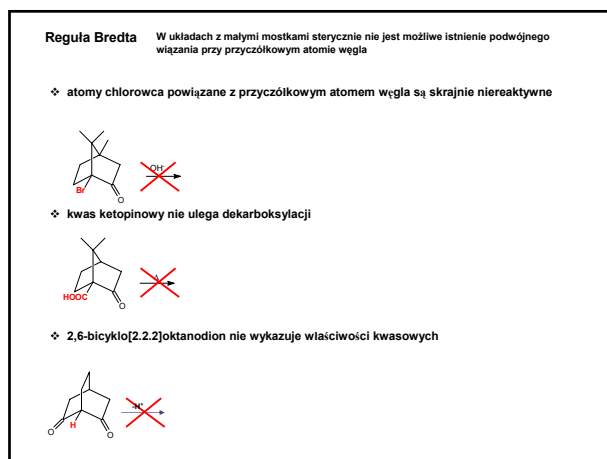
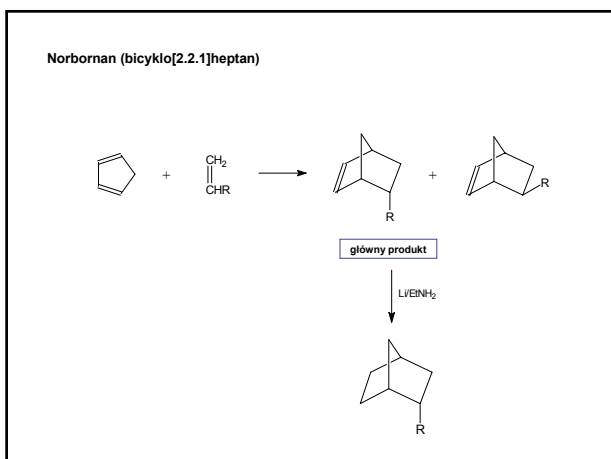
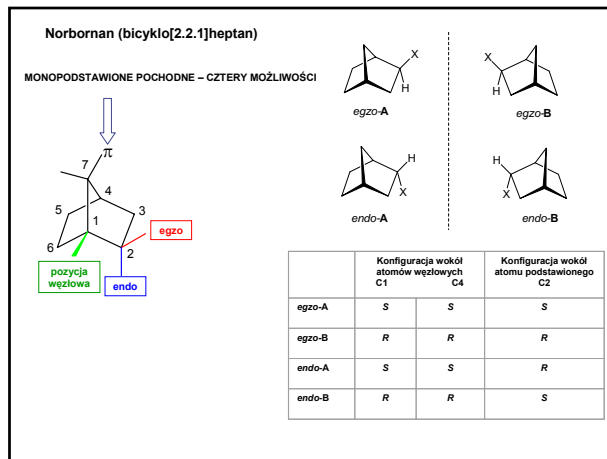
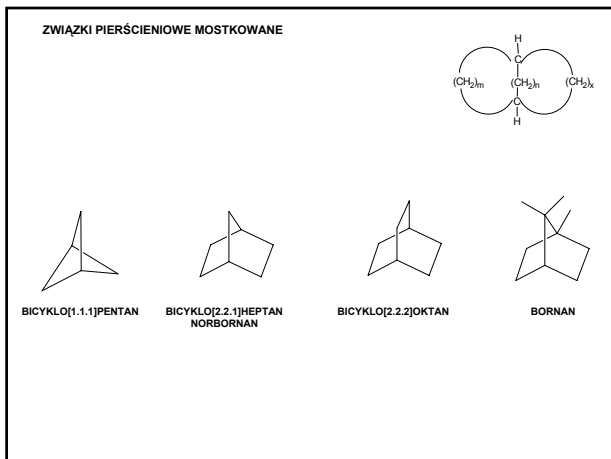

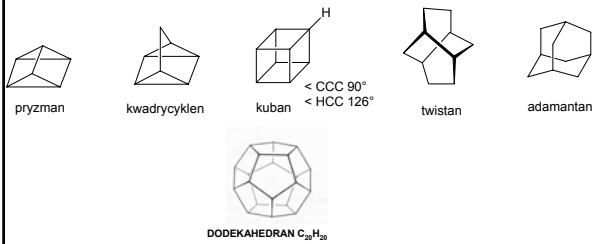

Nomenklatura $\alpha\beta$ stron, którą stosuje się dla steroidów, jest ogólna dla różnego rodzaju pierścieni przy zachowaniu następujących reguł:

- Jeżeli związek jest monocykliczny lub pierścienie nie są skondensowane, to jako stronę α oznacza się tę, która zapewnia zgodne z ruchem wskazówek zegara przechodzenie wokół każdego pierścienia od najniższego do najwyższego numerowanego atomu; jeżeli przejście to jest niezgodne z ruchem wskazówek zegara – stroną oznacza się jako β . Pierścienie badany jest traktowany jako regularny, płaski wielokąt (zaniedbuje się konformację). Jeżeli używany jest system wielokrotnej numeracji, to ustala się preferencje 1 $\rightarrow$ 2 $\rightarrow$ 1 α $\rightarrow$ 2 α $\rightarrow$ 1 β .
- Jeżeli związek ma pierścienie połączone tylko w orto-, to strona całego układu pierścieni jest oznaczana od pierścienia zawierającego najniższe ponumerowane niezwiązane atomy; numeracja jest standardowa dla związku.

ZWIĄZKI PIERŚCIENIOWE MOSTKOWANE

Opis struktury białek, wg Lindeströma-Langa podzielono na cztery poziomy ich strukturalnego uporządkowania:

I – rzędowa struktura białek praktycznie pokrywa się z sekwencją aminokwasową białka: sekwencja wiązań kowalencyjnych wraz z informacją o rozmieszczeniu kowalencyjnych mostków disiarczkowych pomiędzy resztami cysteinowymi

II – rzędowa struktura białek określa konformację poszczególnych fragmentów polipeptydowego łańcucha (wg in. konformacja głównego łańcucha cząsteczki)

III – rzędowa struktura białek sposób upakowania poszczególnych fragmentów o regularnej konformacji w makrocząsteczce białkowej (konformacja całej makrocząsteczki wraz z danymi o przestrzennym rozmieszczeniu atomów bocznych reszt aminokwasowych)

IV – rzędowa struktura białek przestrzenna budowa asocjacji białkowych, tj. sposób oddziaływania między sobą makrocząsteczek białka w kompleksach

Podporządkowane hierarchicznie poziomy uporządkowania strukturalnego białek:

Struktura I – rzędowa
sekwencja aminokwasowa

Struktura II – rzędowa
konformacje krótkich fragmentów łańcucha peptydowego

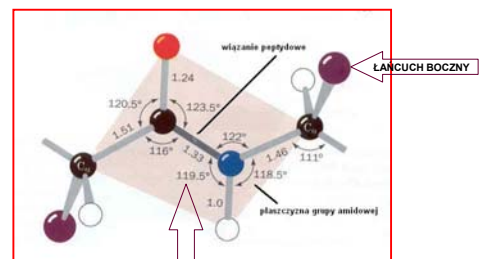
Struktura naddrugorzędowa
typ topologicznego uporządkowania kilku przylegających do siebie krótkich fragmentów łańcucha o zdefiniowanej strukturze drugorzędowej

Domena białkowa
większy odcinek łańcucha polipeptydowego cząsteczki białka, wyodrębniony w samodzielnej trójwymiarową strukturę

Białko globularne
konformacja cząsteczki białka jako całości

Agregat białkowy
odpowiada strukturze czwartorzędowej

PEPTYDY

- – atom węgla
- – atom tlenu
- – atom azotu
- – atom wodoru

C – N (amina)   0.147 nm
C = N   0.128 nm

amidy
0.133 (Z/trans) nm
0.132 (E/cis) nm

